

A HÁROM NEVŰ EMBER

Kemenesalja kies tája a szülőföldje, akárcsak Berzsenyinek, és Dukai Takács Juditnak. Mindkettőnek rokona is. Dukában született, százhetvenöt évvel ezelőtt, 1799. július 3-án. Bár a maga korában híre, neve hazánk egyik sarkától a másikig ismert volt, ma irodalmi körökben is alig emlegetik. Talán éppen a három név miatt van ez így, mivel ha ismeri is valaki STETTNER Györgyöt, a pápai jogakadémiai professzort s e néven megjelentetett munkáit, kevésbé tudja azt, hogy ő ZÁDOR György váltótörvényszéki és curiai bíróval azonos, és sejtelve sincs arról, hogy FENYÉRI GYULA író, kritikus és műfordító, valamint nyelvész neve alatt is ő rejtőzik.

Élete, munkája, személye frappáns példája annak, hogy a honismereti mozgalomban és a helytörténeti kutatásban résztvevőknek milyen alaposággal kell a múlt közéleti embereivel, a tájban született, de országos hírre emelkedett egyénekkkel foglalkozva az adatokat összeszedni és az eredményeket összefoglalva közzétenni.

Zádor György — maradjunk ennél a névnél, miután 1848-ban megmagyarosította idegenes hangzású nevét, e néven élte le életének utolsó szakaszát — korán árvaságra jutott. Őt testvérével együtt özvegy édesanyja nevelte. A tehetséges fiút a német nyelv megtanulására Kőszegre küldte, majd a felsőbb iskolákat Pápán végeztette el vele. A jogakadémiát Győrben fejezte be, s 1821-ben, éppen édesanyja elhalálózásának évében, letette az ügyvédi vizsgát. Ez után pár évig Dukában élt, majd Pestre költözött. Néhány hónapi ott-tartózkodás után Blumentálban, később Világosvárott uradalmi ügyész. Innen 1826-ban újra Pestre költözött. Ebben az évben meg is nősült, feleségül vévén nyolc éve reá várakozó jegyesét, Thaly Júliát, Thaly Istvánnak, Komárom vármegye főbírájának leányát. Budán telepedtek le, és ügyvédi gyakorlatot folytatva, nagyon széleskörű irodalmi munkásságot fejtett ki. Továbbra is fenntartotta már tíz évvel korábban elkezdett levelezését Kazinczyval. Évek múltával Kazinczy, a korszak irodalmi vezére, azt mondhatjuk kissé merészen, hogy elsődleges kritikusanak tekinti Zádort. Régebbi munkáit, átdolgozás után és kiadás előtt neki küldi meg bírálatra, s újkeletű munkáiból is sokat. Ismételten is olvashatjuk Kazinczy leveleiben az erre utaló sorokat: „E dolgozásaimra is kikérem az Úrnak ehhez hasonlító, sőt nemcsak grammatikai hanem stylisticai igazításait is. Nincs az ilyennél becsesebb baráti szolgálat!... én a Fenyéry és a Bajza ítéleteit érdeme szerint tudom is akarom is becsülni.”

Fenyéry Gyula néven írta a korabeli lapokba kritikáit, verses és prózai műveit, nyelvészeti cikkeit. Személyes barátságba került Bajzával. Deák Ferencsel, Fáyval, a két Kisfaludyval, Szemerével, Toldyval. Egészen benső, mondhatnánk testvéri barátság fűzte Vörösmartyhoz. Ez hónapokon át a Zádor család otthonában élt, miután a Percel családnál vállalt nevelői állásáról lemondott. Levelezésüket bensőséges szeretet hatja át: „Édes Lelkem Barátom! ... Csókolak ezerszer legigazabb barátod ...”. Még Világosvárról, legényemberként ezt írja Zádor Vörösmartynak: „... Te, édes barátom! semmit se búsulj. Ha meg nem tudsz élni: jere hozzám; míg nekem lesz egy falat kenyere, addig te sem halsz meg éhvel, e fölül légy teljesen meggyőződve.”

Két évvel később, 1827. szeptember 28-án Kazinczyhoz a következőket írta Zádor: „Én a tavasznak s nyárnak nagy részét utazásban töltöttem. Május utóján indultunk el Csepről Vörösmartymmal; Pannonhalmon és a pázmándi magányban Horváth Endre s Guzmics szobájában gyönyörrel szemléltük a tekintetes úr olajfestékű képét, melyben én sok hasonlatot találtam a John metszetéhez. Pápán Pápaynak már csak temetésére értünk. Dukában testvéremet s Kehidán a Szala mellett Deák barátunkat látogatók meg, testvéröcsészt az országgyűlési követnek, itt láttuk az öreg hű szolgát, ki a Deák-háztól két hétig hordott titkon élelmet J. S. Jánosnak, midőn ott az erdőn bujdoklanék. Június 15d valánk Sümegen Himfynél s valami két órát töltöttünk vele. Vörösmarty július elején jöve meg Pestre, s az óta szálláson mulat; most Eger ostromát dolgozza Auróra számára; s ha elvégezni, minden kéréseink s tanácslataink ellenökre Székes Fejérvárra szándékozik az ügyvédi pálya gyakorlása végett. Én sok szép órákat köszönök náiam mulatásának; a napokban Bártfay látogatta meg, s ma Czuczor, az epikus Benedicinus, ki a Vak Béla idétti aradi gyűlést dolgozza a Handbuchba.”

Helytörténeti érdekessége e levélnek az a mi számunkra, hogy Dukában vendégeskedett hazánk egyik legnagyobb költője, Vörösmarty Mihály, s netán Kisczellben is megfordult, legalább átutazóban, mivel a postaút Pápáról Kisczellen át vezetett.

A helytörténeti adatnál maradva, az 1825. június 10-én *Simonyi*-ből Vörösmartyhoz írott levélben ezt olvassuk: „Vidosné kedves testvéremhez ide Simonyiba jöttem. ... Június 7dikén délután egy óra tájban egy kegyetlen felszéllel támadt rettenetes tűzi veszedelem alkalmával szegény testvéremnek minden gazdagsága kevés percek alatt füstben s hamuban enyészett el, s ezen helységnek egy negyede porrá égett. Én elég szerencsés valék szerencsétlen testvéremet, kit a Végzet férjének a múlt novemberben történt halálá-

val is eléggé súlyosan látogatott, — négy neveletlen árvájával úgyszólván a lángok közül ragadni ki.”

A magyar nyelv törvényéről és helyes szokásáról Kazinczyval eszmét cserélve, szülőföldje példájával érvelt, amikor az alábbiakat írta: „Vasnak Kemenesaljai járásában ezt: által ellenben = vis à vis így mondják ellenbáltal; de Kemenesalját nagyrészt nemesek s így vagy törzsökös vagy legalább naturalisált magyarok lakják, nem keverve semmiféle nemzettel is, kiknél sok olyan szavak vagynak életben, melyek a közönséges nyelvszokásból már kiestek. Így Dukának, az én születésem helyének határában vagyon egy kövér kaszálókkal gazdag pusztá, melyet a régi írásokban Fenyérnek írtak, de az ellustult nyelv Főnyérnek mond, mint a setétet sötétnek, a serényt sörnyének stb. — s ettől vettem én álnevemet.”

Íme egy rövid levélszakaszban ősi nyelvszokásról, s egy írói álnev eredetéről szerzünk tudomást.

Zádor Györgyöt a híres pápai főiskola fenntartótestülete 1832-ben tizenegy pályázója közül választotta meg, az újjonnan szervezett jogtudományi professzori állásra. Katedráját ugyanezen év novemberében foglalta el, s ő maga „fényes” beiktatásáról írt Vörösmartynak. Azt gondolhatnánk, hogy Pestről Pápára költözve, most már végleg kiszakadt az irodalmi körből, melyben hosszú éveken át forgott s melyben barátságai szövődtek. Szó sincsen erről. Vörösmartnyal való kapcsolata egy cseppet sem lazult és továbbra is sűrűn leveleznek. A költő meg is látogatta Pápán, sőt jó somlai bort is Zádor révén szereztetett be magának, mivelhogy „a vénülő ember lelkének egy részét a jó bor teszi”. Vörösmarty határozottan fel is hívja barátját arra, hogy az Athenaeum és a Figyelmeztető című folyóiratok szerkesztésében vegyen részt, és kérte, hogy a szerkesztőtársak között meg is nevezhesse. Az irodalomhoz való szoros kötődését máig is őrzi, bizonyítja Orlay Petrics Somának az a festménye, melyen Kazinczynak és Kisfaludynak Szemerénél való találkozását örököltette meg, s amelyen a jelenlevő barátok között Zádor György alakját is felismerhetjük.

A Magyar Tudományos Akadémia azzal becsülte meg Zádor György irodalmi munkásságát, hogy előbb levelező tagjává — s nem sok idő múlva rendes tagjává — választotta. Ezzel természetesen értékelte is az ő irodalmi munkásságát, már elég korán, 1832-ben.

Zádor György egyike annak a tíz tagból álló körnek, mely a Kisfaludy Társaságot megalapította.

Neve érdekes módon kapcsolódik Petőfihez. Orlay írja emlékezőseiben azt, hogy „midőn Petőfinek A borozó című verse 1842-ik év tavaszán az Athenaeumban megjelent Zádor (akkor még Stettner) akadémiai tag és jogtanár figyelmét is magára vonta, s mivel én

Zádor házához gyakran jártam, általam izente neki, hogy bordaliban mire legyen figyelmes.”

Írói tevékenységéhez hozzátartozott, hogy — mai kifejezéssel élve — lektorálta, Kresznerics Ferenc alsósági plébános Magyar Szótárát. A mű címében olvasható megjegyzés, hogy „Fenyéri Gyula felügyelete alatt”, minden bizonnyal azt is jelenti, hogy szótár szerkesztésében érvényre juttatta a maga orthográfiai nézeteit, valamint etimológiai gondolatait is.

Eötvös, az első felelős magyar minisztériumhoz államtitkárnak akarta kinevezni a pápai jogakadémiai tanárt. Irodalmi érdemeiért természetesen és nem pusztán jogtudósi mivoltáért. Ezt a kinevezést visszautasította. Deák Ferentől azonban elfogadta a pesti váltótörvényszékhez, bíróvá való kinevezését. Ő is úgy gondolta, ahogyan Deák is tréfásan mondotta neki: „no Gyuri! Olyan hivatalod van, amit még a muszka sem vehet el tőled” — vagyis nem lesz ebből politikai ügy később sem. Ám a forradalom leverése után, azért, mert Kossuth kezéből vette el a hivatalában való megerősítését, és esküt is tett a magyar hazához, alkotmányhoz való hűségére, — a császári önkény hivatalától és ügyvédi gyakorlatától is megfosztotta. Családjával együtt nyomorgott, mígnem 1851-ben kegyelmet nyert, s a soproni törvényszékhez nevezték ki bíróvá. Ettől kezdve rábízták a Magyarországon is életbelépő osztrák birodalmi törvények és rendeletek magyarra való fordítását. Ebben a munkásságában nagyon sok jogi műszóval s máig élő szakkifejezéssel gyarapította a magyar jogalkotás nyelvezetét. 1855-ben a bécsi törvényszék valóságos tanácsossá nevezte ki. Amikor hazánkban a Curiát, a legfelsőbb bírói fórumot visszaállították, ide nevezték ki bíróvá.

A curia közbírájaként 1866. augusztus 17-én halt meg a budai császárfürdőben, szívroham következtében.

Főbb munkái közül álljon itt néhánynak a címe:

1. Handbuch der ungarischen Poesie. Pesth und Wien, 1828. I—II. Az anyag jó részét Zádor gyűjtötte össze s közösen Toldyval adták ki e munkát.
2. Egy szó Döbrenteiről. Hn. 1830.
3. Magyar Szótár gyökérrenddel és deákozattal. Készítette Kresznerics Ferencz. Kiadják a magyar nyelv és a szerző néhány barátja Fenyéri Gyula felügyelete alatt. Buda, 1831—32. I—II.
4. Váltójog. Sáfár Imre szerint fordította és világosító jegyzetekkel

bővítve és Magyarországra alkalmazva kiadta Stettner György.
Pest, 1832.

5. A Vörösmarty által kiadott Ezeregy éj meséinek fordításában is részt vett.

Fordítói munkásságára nézve megjegyezzük, hogy a pápai főiskola tanári karáról fennmaradt „időszaki jelentés” szerint magyar, német, francia, olasz, latin és görög nyelveken értett.

E dolgozatom nem tudományos igénnyel készült, hanem inkább hely- és honismereti beszámolónak egy ember életéről, akinek három neve volt ugyan, de egy arca és lelkülete, mely a magyar nyelv-ért és a magyar igazságszolgáltatás tisztaságáért hevült, s e kettőt szolgálta becsülettel.